

Nr 1134

Av fru Kristensson och herr Hamrin i Kalmar, i anledning av
*Kungl. Maj:ts proposition nr 81, med förslag till lag om
ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928
(nr 370), m. m.*

(Lika lydande med motion nr 878 i Första kammaren)

Frågan om studiekostnadernas skattemässiga behandling har varit föremål för en livlig diskussion under hela efterkrigstiden. Två offentliga utredningar har föreslagit rätt till skatteavdrag för amortering av studieskuld, och tre riksdagar har begärt proposition i ämnet. I stället för avdragsrätt infördes 1961 en rätt till avskrivning av studieskuld med 25 procent, men denna borttogs i samband med att studiemedelsreformen genomfördes 1964.

I proposition nr 138/1964, som innehöll förslag till reformer på det studiecociala området, uttalade departementschefen, att frågan huruvida återbetalningar av studiemedel skall vara avdragsgilla vid beskattning borde behandlas i samband med utformningen av det framtida skattesystemet. Vid riksdagsbehandlingen sade sig särskilda utskottet dela denna departementschefens uppfattning. Någon genomgripande skattereform har beklagligtvis ej kommit till stånd. I stället har nu finansministern efter en summarisk utredning i departementet lagt fram en proposition, där tanken på rätt till skatteavdrag för studiemedelsavgifter avvisas.

Enligt vår mening talar starka skäl för att en sådan avdragsrätt bör införas. Därmed skulle man uppnå en större likformighet i beskattningen. Det progressiva skattesystemet tar endast i mycket begränsad utsträckning hänsyn till ojämnheter i inkomstnivån mellan olika beskattningsår. En person, vilkens inkomst är tämligen jämnt fördelad över ett relativt stort antal år, befinner sig i en mera gynnsam situation än en person med dels färre yrkesverksamma år, dels ojämnt fördelade inkomster mellan åren. Denna fråga är naturligtvis av särskild betydelse för individer med lång utbildning, eftersom deras yrkesverksamma tid med nödvändighet blir kort och eftersom skillnaden mellan begynnelselönen och slutlönen ofta är stor. Genom skattesystemets konstruktion drabbas de av en »överbeskattning» på ända upp till 25 procent jämfört med vad de skulle haft att erlagga, om deras totala inkomst varit jämnt fördelad på ett större antal år.

Allmänna skatteberedningen uppmärksammade denna fråga i sitt betän-

kande »Nytt skattesystem» (SOU 1964: 25), där man fastslog, att det progressiva skattesystemet, som utgår från beskattningsårets slutenhet, missgynnar personer med lång utbildning. Detta förhållande förtjänar att beaktas, när man bedömer utbildningskostnadernas behandling i skattehänseende.

Studietidens längd påverkar sålunda antalet yrkesverksamma år och därmed det antal ortsavdrag en individ kan utnyttja under sin livstid. Ortsavdragen är ett uttryck för tanken, att de elementära levnadskostnaderna bör vara befriade från skatt. För den som uppburit studiemedel kommer emellertid de elementära levnadskostnaderna under de inkomstlösa studieåren att beskattas i samband med att studiemedelsavgifterna erlägges, om inte avdragsrätt för dessa avgifter införes. Avdrag för studiemedelsavgifter kan alltså delvis ses som uppskjutna ortsavdrag.

Man kan jämföra kostnader för en lång utbildning med en rörelseidkares investeringskostnader. Rörelseidkaren kan emellertid göra skatteavdrag för avskrivningarna på investeringsobjekten, medan den som investerar i sin egen utbildning inte har någon sådan möjlighet. Den nuvarande skattelagstiftningen missgynnar otvivelaktigt investeringar i utbildning jämfört med investeringar i realkapital, vilket skapar en inoptimal fördelning av den samlade investeringsverksamheten i samhället. Avdragsrätt för studiemedelsavgifter skulle innebära en förbättring i detta avseende.

Studiekostnaderna består dels av levnadskostnader, dels av direkta studiekostnader för exempelvis kursböcker, studiemateriel, exkursioner och avgifter. Dessa kostnader är en förutsättning för individens framtida inkomst och kan utan tvekan räknas in under den nuvarande skattelagstiftningens omkostnadsbegrepp. Även levnadskostnaderna under studietiden kan sägas utgöra en förutsättning för den framtida inkomsten, men i princip är sådana kostnader ej avdragsgilla i svensk skattelagstiftning. Emellertid har man rätt att göra avdrag för vissa typer av levnadskostnader. Ortsavdragen representerar som tidigare nämnts de elementära levnadskostnaderna, och dessutom beviljas avdrag för förhöjda levnadskostnader i samband med intäkternas förvärvande. Därtill kommer, att levnadskostnader upp till ett skattefritt existensminimum och levnadskostnader som täcks av stipendium under vissa betingelser är skattefria. Det kan då anses motiverat, att även levnadskostnadernas andel av de totala studiekostnaderna skall betraktas som omkostnader, vilka inte skall beskattas utan vara avdragsgilla.

Bevillningsutskottet uttalade i sitt betänkande nr 14 år 1966 att ett tillgodoseende av kravet på avdragsrätt skulle genombryta principen att avdrag inte medges för kapitalavbetalning för skuld. Med anledning härav bör framhållas, att om de utgifter som föranlett skuldsättningen i sig bör vara avdragsgilla kan det förhållandet att utgifterna täckts genom skuldsättning inte utgöra ett argument mot avdragsrätt. Kostnader för resor till och från arbetet blir avdragsgilla, även om man lånat pengar för att bestrida

kostnaderna. Av den anledningen bör studiekostnaderna vara avdragsgilla oberoende av finansieringssättet.

Det finns således principiella skäl för en avdragsrätt för studiekostnader. Det avgörande är enligt vår mening, att skattekraften, eftersom den mäts i beskattningsbar årsinkomst, är olika stor hos personer med lång utbildning och hos personer med samma inkomst men utan motsvarande utbildningskostnader. Avdragsrätt för studiekostnader skulle till viss del utjämna denna olikhet.

Slutligen vill vi framhålla, att studiemedelssystemet medverkat till en avsevärt större skuldsättning bland dem som bedriver högre studier än vad som förekom med det gamla finansieringssystemet. Att så är fallet kan utläsas därav, att det nuvarande studiebidraget för närvarande endast uppgår till ca 22 procent av det totala studiemedelsbeloppet, medan man tidigare hade rätt att avskriva 25 procent av sin studieskuld. Genom studiemedelssystemets konstruktion sjunker bidragsdelen kontinuerligt efter hand som penningvärdet faller. Till detta kommer att de statsstipendier som fanns i det gamla systemet inte har någon motsvarighet i det nya. Att skuldsättningen har ökat kraftigt bekräftas av en nyligen företagen undersökning, som tyder på i det närmaste en fördubbling sedan 1964 d. v. s. året före införandet av studiemedelssystemet.

Den uppfattning vi ovan anfört rörande studiekostnader har principiellt samband med den fråga om studiemedelsavgift som tagits upp i proposition nr 81. Denna kan enligt vår mening få en tillfredsställande lösning endast om studiekostnader över huvud taget göres avdragsgilla. Vi föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag i sådant avseende.

Med stöd av ovanstående hemställer vi,

att riksdagen i samband med behandlingen av proposition nr 81 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till 1969 års riksdag rörande avdragsrätt för studiekostnader.

Stockholm den 18 april 1968

Astrid Kristensson (h)

Mac P. Hamrin (fp)

i Kalmar